

КОНФЕРЕНЦИЈА ОКРУГЛОГ СТОЛА ЗА АДМИНИСТРАТИВНЕ НАУКЕ, Копенхаген, јули 1967. — На позив Данске владе и данске секције Међународног Института за административне науке (IISA, IIAS, MIAN) одржана је у Копенхагену међународна Конференција округлог стола, као припрема XIV. Међународног конгреса административних наука, који ће се одржати у септембру 1968. (у Даблину).

За време од пет дана (3—7 јули 1967) у раду Конференције је узело учешћа 156 делегата из 47 земаља свих континената и 4 међународне организације.

Конференција је радила у оквиру две врсте састанака: I. Стручне радне групе и стручна радна тела и II. Заседање органа управљања МИАН.

I. Стручне радне групе и стручна радна тела.

1. — *Стручне радне групе.* — У циљу припрема наредног (XIV) Конгреса, стручне радне групе су на симултаним састанцима дискутовале о садржини и оријентацији националних и главних реферата о три теме, и то: 1) Проблеми административне координације у области привредног и друштвеног развоја (главни референт André Déliou, Француска); 2) Прилагођавање кадровске и персоналне администрације у јавној управи друштвеном развоју (главни референт Арех Атир, Израел) и 3) Заштита грађана у управном поступку (главни референт Бертил Венергрен, Швајцарска).

Тема No. 1: Проблеми административне координације у области привредног и друштвеног развоја. — Дискутујући на бази радног документа (теза) који је припремио главни референт, стручна група за ову тему сложила се у следећем:

а) Под координацијом може се — на општи начин — подразумевати скуп мера које омогућују да се учине кохерентним управне активности, било гарантујући њихову финансијско-евиденцијску страну, било обезбеђујући њихову конвергенцију (садржајну усклађеност).

б) Треба правити разлику, с једне стране, између координације коју врше политички органи власти (влада одн. одговарајући такви органи) и административне координације, и с друге стране, између координације и планирања. По правилу, Конгрес се неће бавити координацијом политичких органа власти, сем уколико она садржи административну подршку; техника својствена планирању неће се узимати овде у обзир; планирање треба узимати у разматрање само уколико поставља проблеме координације, као и уколико планирање фаворизује решења проблема координације.

в) Проучавање треба усредсредити на нивоу централних органа појединих ресора, у унитарним државама, односно на федералном нивоу и нивоу федералних јединица, у савезним државама.

г) Излагања о овој теми треба да садрже организациони (структурални) и функционални аспект: прво, приказ органа и анализу метода ко-

ординације; друго, разматрања о начину решавања основних проблема разврстаних у четири одељка, и то: 1. координација и план (средњорочна и дугорочна политика); 2. координација и буџет (финансијска активност државе); 3. координација одлука о економској и социјалној политици (нарочито у хитном случају); 4. координација извршења програма опреме.

А) Проблеми административне координације су тешки и комплексни; далеко од тога да су решени. Очекује се да ће реалистичка конфронтација разних искустава допринети бољим резултатима у тражењу побољшања за којим тежи већина земаља.

Тема No. 2: Прилагођавање кадровске и персоналне администрације у јавној управи друштвеном развоју. — Стручна радна група била је једнодушна у закључку да се проучавање ове теме треба да ограничи на кадрове *јавне управе*. Стога је прихваћена преформулација наслова ове теме у наведеном смислу.

Одлучено је да се уз упитник даде увод који би садржавао јасно одређење домаћаја теме како би се код националних референата постигло да је посматрају из истог угла. Ипак, замолиће се национални референти да њихови одговори буду што једноставнији и дати потпуно отворено тако да главни референт добије тачне и документоване одговоре. У истом духу додаће се општи упитник (кестиионер) који ће тражити од свих да слободно изложе своје коментаре о свим тачкама које им се чине важним а које је упитник занемарио или их није довољно нагласио.

Главни референт је изнео, у стручној радној групи, ради разматрања нацрт упитника. Група се, после дискусије, сложила у погледу предложена четири велика поглавља, и то: 1. Доступност јавној служби и услови запошљавања; 2. Изграђивање и уздизање кадрова у јавној служби; 3. Односи између јавне управе, јавних предузећа и приватног сектора (у погледу кадрова); 4. Проблеми који се постављају, нарочито у земаљама у развоју.

Учесници у раду стручне групе дали су већи број сугестија у циљу да се нека питања додају, нека бришу, а поједина, опет, измене или пре-групишу. Овакав поступак има ту предност што је свима учесницима у раду групе пружио јасну и одређену представу о теми, главном референту, сигурно указивање на оријентацију коју треба да усвоји и која ће му омогућити да у најкраћем року изради коначни текст упитника.

Метод рада био је одређен сходно циљу истраживања: било би недовољно ограничити се на прикупљање, сређивање и класирање чињеница, па чак и скицирање решења појединих проблема. Сматрало се да је важно утврдити основне тенденције сада предвидљивог развоја. У том циљу препоручено је да национални реферати буду што је могуће више резултат колективног напора, како би одражавали мишљења свих оних који у односној земљи познају ову материју. Изражена је жеља да се прикључе, као анекс, подаци о публикацијама које се односе на ову тему.

Тема No. 3: Заштита грађана у управном поступку. — Стручна група се бавила одређивањем домаћаја теме да би главном референту дала индикације о садржини уводног документа и упитника који ће се упитити националним референтима. У том циљу сугерисане су допуне радном документу који је био предмет разматрања, као и нека брисања и измене првобитног документа.

Основне гаранције грађана у управном поступку биле су врло детаљно разматране. Закључено је да се правила управног поступка схвате у најширем смислу — правном и техничком — а да се истраживање ограничи на анализу појединачног управног акта, једностраног правног акта власти који садржи конкретне мере управног акта. Предмет изучавања, у целини узет, управни поступак, негативно је одређен (сва правила поступка која се односе на управни акт, а која нису судска, која се не односе на рад судова). Под изразом „грађанин” треба подразумевати не само физичка него и правна лица. Узимаће се у обзир и ситуација трећих лица погобених административним мерама индивидуалног и конкретног карактера, донетим у вршењу власти. Група се сложила да се од нацио-

налних референата тражи да у својим рефератима дадну уводна објашњења у погледу уставних оквира, друштвено-политичког мишља који одређују управни поступак, а без улажења у детаље о питањима као што су контрола уставности закона, проблем уредби са законском снагом и слично. Такође је тражено да национални референти пруже, у границама могућности, упоређиве елементе, као и да скрећу пажњу главном референту на оригинални карактер, дакле неупоређива правила поступка — имајући у виду околност да је процедура и њено стављање у погон овде од интереса, а не опис институција. Треба утврдити типологију управних поступака и, у исто време, земљама у развоју пружити корисне информације о лепези мера процедуралног карактера применљивих у њиховим специфичним условима.

2. *Радна група школа и института за јавну управу.* — Око четрдесет и пет делегата из тридесет и пет разних институција које се баве јавном управом разматрало је на неколико састанака, више питања из области организације и рада управних школа и института за јавну управу.

Запажено је да неке управне школе покривају врло уске области, због чега постоје посебне институције за локалну управу, комунални развитак и сл. Стога је препоручено управним школама да прошире свој план и програм тако да и ове области укључе, како би се избегло расипање расположивих, а ионако недовољних снага и средстава.

Разматрано је и врло спорно питање — да ли општи курсеви јавне управе и пословне управе треба да буду комбиновани у истом програму. Неки чланови групе су заступали мишљење да је таква комбинација пожељна у земљама с јаким државним (јавним) сектором: то би допринело да се у јавну управу уведе појам ефикасности, појам који је један од основних у пословном свету а који се, погрешно, сматра непотребним у јавним службама; поред тога, то би допринело бољем међусобном разумевању јавне управе и пословног света. Међутим, други — не поричући потребу увођења ефикасности у јавну управу — оспоравали су да то може произаћи из простог комбиновања курсева у питању. Такав интегрисани програм није неопходан ни за разумевање двају сектора; оно се може постићи на друге начине: организовањем непосредних контаката с разменом искустава, дискусијама и другим комуникационим средствима. Наиме, тврде представници овог схватања, и поред бројних сличности с пословном управом, јавна управа се битно разликује од пословне, што оправдава различиту формацију кадрова, али не смета да се потребе оба сектора у области образовања удружено задовољавају.

Поводом нацрта приручника о „Техници и тематици истраживања у управи развоја“ било је речи о томе како и које теме треба одабрати при истраживачком раду.

Два ургентна проблема свуда и код већине управних школа и института за јавну управу — финансирање и кадрови — истакнута су у овој групи. Констатовано је да није тако тешко, посебно у афричким земљама, основати нову школу или институт, као што је тешко одржати их у животу. Главни извор финансијских средстава је државни буџет, а тај извор често пресуши с променом владе. Што се тиче проблема кадрова, који је нарочито акутан у неким афричким земљама (које су биле у овој групи заступљене у великом броју), изгледа да га не решава привремено слање стручњака — с ограниченим задатком или под уговором — које се врши у оквиру билатералне или међународне техничке помоћи.

На крају, група се осврнула на стање и степен остварења Специјалног програма МІАН у корист школа и института за јавну управу. Из дискусије је произишао низ директива за припрему приручника који су у плану. Изражена је жеља да МІАН, с времена на време, припреми аналитички извештај о развоју програма и политике школа и института.

3. *Седнице Научног комитета МІАН.* — Овај комитет је одржао две седнице којима је присуствовао двадесет и један члан односно представ-

ник члана из деветнаест земаља, међу њима из Југославије, СССР-а, Чехословачке и Мађарске.

а) Научни комитет је на почетку свога рада одао дужну пошту својим дугогодишњим председнику, почившем Анрију Пижеу (Henri Puget) саслушавши комеморативно слово проф. Валина (Waline) пропраћено миштом ћутања.

Комитет је, затим, саслушао већи број комуникација о променама (реформама) у јавној управи појединих земаља:

1) Браибант (Француска) је указао на две тенденције које се данас могу уочити у административној организацији његове земље: концентрација служби на централном и локалном нивоу у циљу побољшања координације управне делатности и друго, тенденција повећања броја јавних и мешовитих привредних организација.

2) Мартоњи (Мађарска) изнео је промене које се односе на: организацију државних органа, локалних већа, организације управе у привреди и друштвеним службама, као и на гаранције законитости у раду управе.

3) Белифанте (Холандија) је истакао проблем делегиране легислативе показујући како се ова легислатива може демократизовати ако се у ту делатност погодним методама консултација и јавности укључе заинтересовани.

4) Стајнов (Бугарска) је дао комуникацију о главним променама које су у његовој земљи настале од 1965. а односе се на организацију различитих облика контроле управе: прокуратуру, министарство државне контроле, специјализоване инспекције и притужбе радних људи.

5) Стјепановић је изнео пет промена, насталих у Југославији за последње две године, које би могле бити од интереса за овај Комитет: ојачање финансијске самосталности установа у области образовања и васпитања; проширење судске контроле рада јавне управе; укидање срезова и административне последице тога; реформу Савезног и републичких извршних већа; и реорганизацију савезне и републичких управа. — Карапандић је депоновао опширнији писмени осврт на овогодишњу реорганизацију савезне управе.

6) Луњов (СССР) је указао на неке измене у централној управи, које се нарочито односе на област привреде, рада и зарада, као и на научноистраживачку делатност.

7) Пиреш де Лима (Португал) обавестио је Комитет о формирању радне групе стручњака и виших функционера са задатком да припреме непосредно предстојеће, средњорочне и дугорочне реформе у јавној управи. Већ је поднет извештај о којима је дискусија у току.

8) Холмгрен и Венергрен су дали информацију о штрајку јавних служби који је 1966. године узбудио јавност Шведске, указујући на правне и друштвене проблеме које је овај штрајк изазвао. Холмгрен је такође обавестио Комитет да се у Шведској припрема кодекс управног поступка и управног спора, у ком се предвиђа оснивање регионалних управних суда да би се у овој области убрзао рад суда.

9) Томсова (ЧССР) је укратко изложила садржај три важна, недавно усвојена закона који се односе: на народна већа, управни поступак и контролу јавне управе.

б) Научни комитет је, на свом другом састанку, најпре дискутовао о темама које би се могле предложити да буду предмет проучавања и дискусије на наредним конгресима. После дуже дискусије Комитет се задржао на следећим темама: Административне санкције против појединачних; управна делатност у материји заштите споменика културе и одређених објеката природе; управа у области научноистраживачке делатности; улога управе и заинтересованих група у припреми закона и других прописа; инспекцијске службе у јавној управи и њихова улога; жене у

јавној управи; управа у међународним организацијама; концепција и примена административног регионализма.

в) Комитет је поновио два предлога, жеље, изражене на конгресу административних наука у Паризу (1965), и то: да се у оквиру MIAN установи служба која би пратила и бележила делатности које се у разним земљама предузимају у области управних наука и да се оснује, у крилу MIAN, група са задатком да студира проблеме метода у управним наукама. Остварење ових предлога могло би се спровести на основу уговора (о помоћи) UNESCO—MIAN.

г) Комитет је усвојио и закључак, по коме треба на следећем Конгресу MIAN организовати радну групу која би се, у оквиру Научног комитета, бавила историјом управе и поукама које се из ње могу извући за будуће.

А) Најзад, Комитет је одлучио да на дневни ред свога следећег састанка стави питање правне природе планова привредног развоја и урбанистичких планова.

4. *Седнице Комитета административне праксе MIAN.* — На две седнице овога комитета присуствовало је двадесет и пет чланова из двадесет и две земље, међу њима и Југославије и једне међународне организације (CIOS).

а) Као прво, разматран је нацрт упитника који је припремио Meyers (Белгија), а који се односи на акте пословања особља који помажу међуресорну сарадњу". Упитник (кестиионер) ће бити упућен свим члановима на одговор; од природе и броја тих одговора зависиће судбина и облик коначног реферата.

б) Што се тиче теме „Стручност у материји организације и ефикасности управе“, Комитет је примио на знање синтезу четрнаест одговора на упитник упућен 1964; сматрајући мало корисном ову врсту синтезе, Комитет је одлучио да се члановима упуте сами одговори, пошто их аутори актуализују, нарочито у погледу употребе страних стручњака.

в) Као тему свога наредног састанка Комитет је одабрао тему „Административни проблеми коришћења страних стручњака и саветника, посебно у проблематици развоја земље“. Своме члану Сеидману (САД) Комитет је поверио задатак да изради о овој теми упитник или неки други радни документ и после реферат за наредни састанак Комитета. С друге стране, Холанђанину Смиту поверена је израда упитника о теми „Аутоматизована централизација информација“. Одговоре треба послати члановима у интегралном тексту, без вршења синтезе.

г) Закључено је да се састави листа тема предложених за последње три године и достави члановима. У погледу будућег рада, преовладало је мишљење да би требало рад Комитета ближе повезивати с темама које се налазе на дневном реду конференција округлог стола и конгреса, а с гледишта административне праксе. У вези с тим, задужена су два члана Комитета да припреме и доставе члановима своје предлоге.

А) Одлучено је да се убудуће ставља на дневни ред седнице Комитета размена информација о актуелним искуствима појединих земаља представљених у Комитету.

Б) На крају, Комитет је саслушао саопштење проф. Бекера о регионалном састанку, одржаном у Хамбургу у организацији немачке секције MIAN, на тему „Проблеми планирања“.

II. Заседање органа управљања MIAN

1. *Заседање Извршног комитета.* — Од десет пуноправних чланова овог извршно-управног органа MIAN присуствовало је шест, и три заменика. ИК је најпре решавао нека текућа управна и организациона питања, између осталих о потврди односно именовану нових чланова: држава-чла-

ница, колективних чланова и чланова сталних комитета, и о припреми наредног XIV. Конгреса MIAN. ИК је саслушао и разматрао извештаје, и то: Редакцијског комитета „Међународне ревије за административне науке“ (R. I. S. A.); Благајника у погледу чланова који су у дужем застојењу плаћања чланарине, по чијем предлогу су брисане из чланства две националне секције; Комисије за евентуалну ревизију ритма састанака MIAN (конференција округлог стола и конгреса), по чијем предлогу је одлучено да се остане при садашњем ритму: сваке треће године конгрес, а између конгреса по један „округли сто“. На основу извештаја комисије за оцену могућности поновног изучавања случајева (cases) из упоредног управног права, основана је нова комисија са задатком да организује изучавање, упоредним методом, управног поступка у правном и неправном смислу, комисија ће имати 5—9 чланова, представника разних управних система а провизорно јој је одређен рок трајања до Конгреса од 1971. године; Комисија ће се нарочито бавити управним поступком и административним процесом који омогућују разрешење сукоба између грађана и управе, укључујући ту и судску праксу која се односи на ову материју. Члан Државног савета Француске, Хајлбронер именован је за председника Комисије, с тим да ИК-у предложи на потврду чланове Комисије.

2. *Заседање Управног већа.* — Највиши орган управљања MIAN одржао је једну седницу на којој су учествовали делегати тридесет земаља (држава-чланица и односно или националних секција), међу њима и Југославија и Мађарска од социјалистичких земаља.

Пошто је одало пошту двојици истакнутих и дугогодишњих вредних активиста MIAN, покојним Е. Лезоару (бившем генералном секретару, благајнику, оснивачу „Ревиије“, почасном потпредседнику MIAN) и А. Пижеу (бившем председнику Научног комитета MIAN и дугогодишњем члану Извршног комитета MIAN), Веће је саслушало и одобрило извештаје сталних комитета, и то Научног, Административне праксе и Редакцијског комитета. Председник MIAN, проф. Емерик, известио је Веће о активностима MIAN које се предузимају или ће се предузети на основу разних уговора. Генерални директор у MIAN, П. Шилинг, поднео је извештај о новим члановима, посебно колективним; о публикацијама које су у штампи, као и о радовима и истраживањима која су у току. Веће је, затим, извршило следеће изборе односно именовања: за заменика члана Извршног комитета, Херберта Вајхмана (СРН), првог бургмајстера „Слободног и Ханзеатичког града Хамбурга“; за председника Научног комитета MIAN проф. Марсела Валина, члана Уставног Савета Француске. Пошто је саслушало и одобрило извештаје благајника и одређеног јавног ревизора (рачуноиспитача) за 1965. и 1966. год., Веће је утврдило дефинитивни буџет за 1967. и привремени за 1968. годину. Веће је прихватило позив ирске Владе и Националне секције MIAN да се следећи, XIV Конгрес MIAN одржи у Даблину, септембра 1968. године.

Југословенска делегација, коју су, по разном основу, сачињавали Др Н. Балог, Др Р. Цијан, м. Чукић, Ст. Карапанчић и Др Н. Стјепановић, узела је активног учешћа у раду Конференције: поднела је три комуникације; поједини чланови узели су живог учешћа у дискусији о све три главне теме; четири члана наше делегације допринели су добром и ефикасном раду два стална комитета и два органа управљања MIAN.

Што се тиче саме Конференције, она је испунила свој задатак: главну припрему основног дневног реда наредног Конгреса MIAN, а домаћини, врло љубазни и гостољубиви Данци, добром и свестраном организацијом техничке и материјалне стране Конференције, допринели су да је она могла успешно радити, а њени учесници — користећи рекреативни део програма — упознати делимично земљу и људе Данске, као и успоставити односно обновити међусобне личне контакте.

VII СВЕТСКИ КОНГРЕС МЕЂУНАРОДНОГ УДРУЖЕЊА ЗА ПОЛИТИЧКЕ НАУКЕ. — Настављајући своју редовну праксу одржавања конгреса сваке треће године, Међународно удружење за политичке науке је организовало свој VII светски конгрес у Бриселу у времену од 18. до 23. септембра 1967. године. На овом Конгресу је узео учешћа веома велики број (близу 800) стручњака за политичке науке из скоро свих европских земаља и из преко двадесет држава свих осталих континената. Посебно је порастао број учесника из социјалистичких земаља, што се неоспорно морало позитивно да одрази и на сам рад Конгреса. На Конгресу је учествовало и око 12 чланова Југословенског удружења за политичке науке.

На дневном реду Конгреса је било девет тема. За сваку од тема био је написан прилично велики број националних, појединачних реферата и један до два генерална реферата који су представљали, како је то већ уобичајено, основу за дискусију по секцијама. Теме које су разматране на Конгресу биле су следеће: 1. „Идеја народног учешћа у XIX и XX веку (наслеђе Rousseaua и Milla)“ (главни референт: I. Fetscher, професор Универзитета Johann—Wolfgang Goethe у Франкфурту на Мајни), 2. „Скорашња истраживања типологије политичких режима и политичког развоја“ (H. Daalder, професор Универзитета у Лајдену и Н. Пашић, директор Високе школе политичких наука у Београду), 3. „Консенсус и конфликти, посебно у земаљама у развоју“ (G. Sartori, професор Универзитета у Фиренци и E. Shils, професор Универзитета у Чикагу), 4. „Теорија и пракса представништва“ (A. H. Birch, професор Универзитета у Халу и M. A. Крутоголов, Академија наука СССР-а у Москви), 5. „Административно право и јавна управа“ (A. Molitor, професор католичког Универзитета у Лувену), 6. „Политички аспекти функционисања предузећа“ (C. E. Lindblom, професор Јелског универзитета, и Z. Rybicki, проректор Универзитета у Варшави), 7. „Политичка улога међународних економских организација“ (R. W. Cox, директор Међународног института друштвених студија у Женеви и A. V. Overstreet, професор Смитовог колеџа у Нортемптону и Универзитетског института за међународне студије у Женеви), 8. „Неутралност, неутрализам, несврстаност“ (J. Laloу, професор Института за политичке студије Универзитета у Паризу), 9. „Политиколог и проблеми његовог научног информисања“ (J. Meugiat, професор Института за политичке студије Универзитета у Паризу и генерални секретар Међународног комитета за документацију друштвених наука).

Конгрес је радио у секцијама које су биле формиране по темама. Свака секција је одржала два до три састанка, али се показало да за неке теме то није било довољно. Разлог лежи, углавном, у томе што је у појединим секцијама велики део времена био посвећен излагањима националних референата, тако да за праву дискусију о проблемима које су генерални реферати поставили није било увек довољно времена. Ипак, са убеђењем се може констатовати да су и кроз дискусију на састанцима и кроз реферате дошли до изражаја не само велико интересовање за проблеме који су били на дневном реду, већ и озбиљност и темељитост у приступу и разматрању постављених проблема и тема.

Југословенски учесници су узели активно учешће у раду Конгреса. Проф. др Најдан Пашић је био, како је поменуто, један од два главна референта о теми: „Скорашња истраживања типологије политичких режима и политичког развоја“. Проф. др Радомир Лукић је поднео национални реферат: „Интересно представништво радника у југословенском парламенту“. Посебно интересовање за Југославију одн. за југословенску праксу је испољено у секцији „Политички аспекти функционисања предузећа“.

У току рада Конгреса одржавани су и скупови специјалиста. На овим скуповима су учествовали стручњаци које су позвали организатори сваког појединог скупа. Таквих скупова је одржано укупно десет и на њима су обрађиване следеће теме: 1. „Омладина и политички живот“ (под руководством R. C. Macridisa, професора Универзитета у Брандајсу, Ма-

сачушетс), 2. „Финансијски аспекти политичког живота“ (А. Heidenheimer, професор Универзитета у Гејнсвилу, Флорида), 3. „Истраживања избора“ (S. Rokkan, професор Универзитета у Бергену, директор за истраживање у Институту Chr. Michelsen), 4. „Благостање и политика“ (B. de Jouvenel, професор Правног и економског факултета Универзитета у Паризу), 5. „Процес политичке модернизације“ (R. Kothari, директор Centre for the Study of Developing Societies, Њу Делхи), 6. „Истраживања о европској унификацији“ (C. J. Friedrich, професор Харвардског универзитета и A. Philippart, Институт за социологију Универзитета у Бриселу), 7. „Африка и политичке науке“ (A. Mazrui, професор Макерере колеџа у Кампали), 8. „Религија и политика“ (S. A. Mardin, професор Универзитета у Анкари), 9. „Примена математике у политичким наукама“ (K. W. Deutsch, професор Јелског универзитета), 10. „Теорија и метод у проучавању међународних односа“ (J. Gooftmaghtigh, директор Европског центра Карнегијевој дотације за међународни мир у Женеви).

За време Конгреса Савет Међународног удружења за политичке науке је одржао састанак на коме су изабрани нови председник и Извршни одбор Удружења. За наредни период од три године за председника Удружења је изабран Carl J. Friedrich, професор Харвардског универзитета.

Др Павле Николић

ХАШКА АКАДЕМИЈА ЗА МЕЂУНАРОДНО ПРАВО У 1968. ГОДИНИ. — Хашка академија за међународно право објавила је програм своје делатности у 1968. години. Следећи дугогодишњу праксу, у јулу и августу 1968. биће одржана 39. сесија летњих течајева у Хагу, подељена у два периода. У другој половини августа почеће са радом и XI годишњи скуп Истраживачког центра Хашке академије за међународно право, који ће се завршити крајем септембра 1968. Између ова два облика делатности обавиће се писмени и усмени испити за диплому Академије, за оне слушаоце који у време одржавања летњих течајева похађају и учествују у раду посебних семинара за припрему усмених и писмених испита. Програм усмених испита већ је одређен и објављен у билтену Академије бр. 38 за 1968. годину.

Први период летњих течајева посвећен је претежно проблемима међународног приватног права и међународне трговине и трајаће од 8. до 25. јула. Он садржи следећа предавања: Општи курс међународног приватног права (проф. А. А. Ehrenzweig — САД), Међународни уговори у Швајцарском међународном приватном праву (Dr A. F. Schnitzer — Швајцарска), Одговорност у међународном приватном праву (проф. O. Kahn—Freund — В. Бригонија), Трговина и финансије у међународном праву (проф. J. E. Fawcett — В. Британија), Утицај међународног јавног права на сукоб правних правила у области корпорација (проф. I. Seidl—Hohenveldern — Зап. Немачка), Правни видови међународне сарадње у области међународне размене и плаћања (проф. M. Giuliano — Италија), Групе вишенационалних трговачких друштава (проф. H. G. Angelo — САД), Опште црте кодификације међународног приватног права у Чехословачкој (проф. R. Bistricky — Чехословачка).

Други период биће посвећен међународном јавном праву и трајаће од 29. јула до 15. августа 1968. Општи курс међународног јавног права држаће проф. R. Мопасо (Италија). Затим следе предавања: Права човека и унутрашња надлежност (domaine réservé) држава (Повеља ОУН, члан 2, параграф 7) (проф. F. Егмасога — Аустрија), Територијалне целине мимо независних држава у уговорном праву (проф. O. Lissitzyn — САД), Систем међународне контроле: Спровођење у живот међународних конвенција рада (N. Valticos, шеф одељења у Бироу МОР-а — Швајцарска), Регулације сукоба који се односе на стагут међународних установа

(проф. D. Bindschedler — Швајцарска), Афричко-азијски свет и међународно право — историјски видови (проф. H. Alexandrowicz — Аустралија), Развитак и садашњи видови правног режима међународних река (проф. C. A. Colliard — Француска).

У оквиру истраживачког центра обрађиваће се тема: „Садашњи проблеми уговорног права (у светлости нацрта кодификације, припремљеног од стране Комисије УН за међународно право)“. Центар ће радити од 20. августа до 27. септембра 1968, а сви учесници биће подељени у две групе (по 15 у једној групи) према језику којим се служе. Руководилац француске говорне групе биће G. Tenekides, ректор Школе политичких наука Пантеос — Атина и хонорарни професор факултета правних и економских наука у Паризу, док ће G. Arangio-Ruiz, професор Универзитета у Падови, бити на челу енглеске говорне групе. Циљ Центра је да омогући лицима која су одмакла у изучавању међународног права, а желе да продубе своја знања из наведене области или се баве педагошким радом, да се шест недеља посвете истраживачком раду и учествују у семинарским дискусијама у Академији. Учесници у раду Центра обавезни су да на крају, пошто су претходно усмено одбранили рад и саслушали примедбе руководиоца групе и осталих учесника у раду Центра, доставе писмени рад о једном питању из области теме која је била предмет истраживања. Тај рад је услов за добијање дипломе Истраживачког центра Академије, који подлеже коначној оцени руководиоца групе. Учесницима стоји на располагању библиотека Палате мира. Треба напоменути и то да се изабраним учесницима у раду Центра доставља благовремено литература о теми истраживања да би, пре него што стигну у Хаг, извршили претходне припреме за рад у Центру. Сваки учесник путем дописивања са руководиоцем своје групе утврђује споразумно наслов свога рада на основу општег списка тема који му се раније доставља.

Подазници летњих течајева носе, по правилу, сами трошкове боравка у Хагу, мада и Академија располаже извесним бројем стипендија. Такође и Комисија за културну сарадњу и везе са иностранством СФРЈ располаже извесним бројем стипендија и врши избор кандидата. Услови за добијање стипендије Академије, као и друга обавештења у вези са похађањем летњих течајева објављени су у Билену Хашке академије бр. 38 за 1968. годину. Учесници за рад у Истраживачком центру бирају се на основу претходног конкурса спроведеног од стране Кураторијума Хашке академије и сви имају стипендије Академије и Рокфелерове фондације. Њихов број је строго ограничен на 30, по 15 за сваку говорну групу. Пријаве за летње течајеве (за лица која не конкуришу за стипендију Академије) примају се до краја маја 1968, а за Истраживачки центар до 1. марта 1968. Посебна обавештења и обрасци за конкурс могу се добити од Генералног секретара Академије, Палата мира, Хаг.

Др Стеван Борђевић

ПРОСЛАВА ШЕСТ СТОГОДИШЊИЦЕ УНИВЕРЗИТЕТА У ПЕЧУЈУ И МЕЂУНАРОДНА КОНФЕРЕНЦИЈА О ПОРОДИЧНОМ ПРАВУ. — На једном од најстаријих универзитетских центара у Европи, у Печују у Мађарској, одржана је од 9. до 14. октобра 1967. године свечана прослава 600-годишњице Универзитета у овом граду. Сама прослава састојала се из два дела: јубиларног, који је трајао од 9. до 11. октобра, и радног, који је трајао од 12. до 14. октобра. Свечани део прославе био је испуњен врло успешним сећањима на историјат Универзитета, као и многобројним свечаностима научног, културног, уметничког и забавног карактера. Треба нарочито подвући запажену публикацију под називом „Jubileumi tanulmányok“. Она садржи радове најугледнијих мађарских и страних научника. Прва књига посвећена је историјату науке у Мађарској, а посебно Универзитету

у Печују, док је друга посвећена најактуелнијим научним питањима у области правних наука.

Прослави у Печују присуствовао је, поред политичких, културних и научних радника из саме Мађарске, још и знатан број представника из готово свих универзитетских центара социјалистичких земаља. У свечаностима су учествовали и представници неких универзитета из Југославије.

У оквиру другог, радног дела, научници су се поделили по радним групама и по факултетима. Централно питање на Правном факултету, из области правних наука, било је посвећено теми: „Породично право у социјалистичким земаљама“. У раду ове конференције учествовали су универзитетски наставници из Мађарске, Румуније, Пољске, Чехословачке, Совјетског Савеза, Бугарске, Демократске Републике Немачке и Југославије. Главни реферат поднео је др Тибор Пап, редовни професор Правног факултета у Печују, на тему: „Правни односи између родитеља и деце у социјалистичком друштву“.

Дискусија, у којој су узели учешће сви присутни делегати, кретала се у оквирима главног реферата. Расправа је вођена о разним видовима уређења односа између родитеља и деце. Нарочито су преовлађивала два приступа: правни и социолошки. Социолошки вид посебно су подвлачили научници из Чехословачке, Пољске и Румуније. Тако се у Чехословачкој воде озбиљне расправе око изналажења математичке формуле за аутоматско израчунавање висине алиментације за децу и међусобних материјалних обавеза оба родитеља у том погледу. Оваква оријентација недвосмислено указује на јак утицај неопозитивистичких праваца у чехословачкој социологији, а нарочито на утицај математичког неопозитивизма. Судска пракса није прихватила овај метод, јер се, како је истакнуто, не могу применити исти методи на случајеве који су увек различити. У Чехословачкој се расправља и о социолошко-правним импликацијама вештачког осемењавања, о чему је говорио проф. Планк са Правног факултета у Братислави.

Пажњу пољских научника привукла су многобројна питања из ове области: проблем алиментације, положај деце рођене ван брака, признање ванбрачног очинства, положај брачне и ванбрачне породице, проблем социјалне и правне заштите породице, као и положај деце у случају развода брака. Поводом свих ових питања преовлађивала је тежња да се утврде основни принципи политике друштва према породици. Истакнуто је да је основни принцип: брига за стабилност породице. Овае су постављене две алтернативе: поштовање индивидуалних права појединаца, или уважавање интереса друштва. Пољски научници су пристајали умереног индивидуализма; они су против претераних слобода у браку и породици. Тако се истиче као социјални императив да се не дозволи развод ако интереси деце то захтевају. Ово стога што брачна веза не ангажује само на поштовање међусобних обавеза између брачних другова, већ и на поштовање обавеза према деци. Цео систем друштвене и правне бриге треба да буде усмерен на очување и јачање породице. Ако се у неким случајевима тај циљ не оствари, треба одредити одређену политику заштите деце из поништених и разведених бракова, као и ванбрачне деце. У политици према ванбрачној деци постоје извесне дилеме по питању признања и истраживања ванбрачног очинства. Изнето је мишљење да би можда било штетно допустити неограничену могућност утврђивања очинства деце рођене ван брака. Приликом уређења питања издржавања деце, треба инсистирати на максималној слободи споразумевања родитеља у погледу висине алиментације. Указано је и на неке тешкоће у извршењу судских одлука о алиментацији.

Посебан нагласак пољски научници су ставили на значај превентивне друштвене политике према породици. Истакнуто је да породица није искључиво правна категорија. Заштита породице представља сложен сплет социјалних, финансијских, здравствених, економских и правних мера. И

у самом породичном праву има доста нерешених питања. Могућности акције у овој области су доста ограничене, јер је највећи број породичних права личне природе, што у знатној мери отежава примену санкције. Зато је од прворазредног значаја превентивна улога суда и права уопште. Међутим, у социјалистичким земљама нису створени посебни органи који би вршили превентивну улогу, какви, на пример, већ постоје у скандинавским земљама.

Румунски представници су указивали на неке противуречности у овој области у савременим социјалистичким земљама. Истакнуто је да се научници пренаглашено крећу у цивилистичким, правно-техничким категоријама и да не увиђају да основно питање није издржавање већ васпитање детета. Према детету се појављују два дужника: родитељи и друштво односно држава. Није спорно питање да ли је и друштво дужник, већ да ли је друштво главни или супсидијерни дужник. Идеја о породици као главном дужнику и као ћелији друштва уопште није нова и није социјалистичка. У социјалистичком друштву ова идеја треба да буде замењена већим правима друштва и његовом већом одговорношћу према деци.

Овај став изазвао је полемику између румунских и пољских научника. Пољаци су заступали тезу да држава не може преузети бригу о деци уместо родитеља. Још увек, према њиховом мишљењу, треба водити рачуна о улози родитеља и месту и улози породице као ћелије друштва. Самим тим, цело питање је поново враћено на разматрање основне алтернативе која није дефинитивно решена у социјалистичким земљама, а на име, коју концепцију треба прихватити у друштвеној и правној заштити породице: индивидуалистичку или социјалну. Изгледа да је у Румунији доминантна социјална концепција, што није случај са свим осталим социјалистичким земљама, где постоје значајнија колебања у том погледу.

Нарочито су илустративна колебања у Совјетском Савезу. Тамо је у припреми нови Кодекс о породици. Совјетски представник је истакао да је позитивно законодавство у СССР застарело и да нови законски пројект припрема екипа састављена од социолога, правника, педагога и др. Основна идеја од које се пошло јесте васпитање детета у самој породици. Аутори пројекта треба да реше питање: како помоћи породици у васпитању детета. Санкције према родитељима треба да представљају последње средство у заштити деце. Тек ако помоћ, коју буду указали представници друштва, не донесе никакве резултате, дете ће се одузети од родитеља или ће се ови лишити родитељског права. У примени санкција предвиђају се две етапе: а) дете ће се поверити сродницима или трећим лицима, нарочито ако постоје изгледи да се породичне прилике побољшају; б) дете ће се поверити државним органима ако нема никаквих изгледа да се прилике у породици поправе. Међутим, и сами родитељи би могли поверити држави своју децу ради школовања, изучавања заната и др. У том случају, они би могли обилазити своје дете у дане празника, недељом или чак и свакодневно. Држава ће, иначе, и надаље пружати и материјалну помоћ породицама.

Представник Бугарске говорио је о новом Закону о породици који се припрема у овој земљи и о неким најзначајнијим алтернативама: о садржини родитељског права (власт, право или само надзор), о органу породичне заштите (администрација или суд), о активnoj легитимацији у споровима из родитељског права (родитељи или држава), о потреби продужења родитељске бриге до 25 година од рођења детета ако је оно на школовању, о правима родитеља према деци за време бракоразводне парнице и после развода, о разводу по споразуму (предвиђа се потпуна слобода споразумног развода), о неким социолошким и правним видовима утврђивања ванбрачног очинства и др. Занимљиве су разлике које се предвиђају у новом Закону зависно од тога ко подноси тужбу за утврђивање ванбрачног очинства: мајка, отац или дете. Мајка не може подићи тужбу против воље детета. Пројект дозвољава мајци, а не и детету, да оспорава признато ванбрачно очинство.

Представник Демократске Републике Немачке изнео је такође нека питања поводом примене законодавства о породици у његовој земљи. Учесници Конференције из Маџарске указивали су на нека практична искуства у заштити деце, нарочито у организовању дечјих колонија и других облика колективне заштите деце.

Представник Југославије указао је на нека питања која су се појавила у дискусијама поводом новелирања породичног законодавства, које је у току, а нарочито: о месту и улози породице у друштву, о положају деце у случају развода, о друштвеном и правном положају деце рођене ван брака и о месту и улози друштва и његових органа у заштити породице и деце.

На крају треба подвући да је ова Конференција у потпуности оправдала очекивања и да је дала врло корисне резултате у размени мишљења и искустава из праксе појединих социјалистичких земаља.

Др Марко Младеновић